

**ФИЛОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР БАҒЫТЫ
НАПРАВЛЕНИЕ ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ НАУК
DIRECTION OF PHILOLOGICAL SCIENCES**

тақырыптық рубрикалар/тематические рубрики/ subject headings

**ТҮРКІТАНУ
ТҮРКОЛОГИЯ
TURKOLOGY**

FTAXP / МРНТИ / IRSTI: 16.21.21
<https://orcid.org/0000-0002-5596-737X>
<https://orcid.org/0009-0004-7711-517X>
<https://orcid.org/0009-0008-5262-0291>

Боранбаев С.Р., Тоқполатова Т.Б.*, Сулейменова З.Г.
филолог.ғ.д., профессор М. Әуезов атындағы ОҚЗУ, Шымкент Қазақстан
докторант, М.Әуезов атындағы ОҚЗУ, Шымкент, Қазақстан
магистрант М.Әуезов атындағы ОҚЗУ, Шымкент, Қазақстан

**ОРТАҒАСЫР ЖАЗБА ЕСКЕРТКІШТЕРІНДЕГІ ҚЫПШАҚ АНТРОПОНИМДЕРІН
САЛЫСТЫРА ЗЕРТТЕУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ**

*Автор - корреспондент: ms.tokpolatova_93@list.ru

Түйін: Қазіргі қазақ ономастикалық жүйесінің ежелгі қыпшақ атауларымен мәдени және тілдік сабақтастығын көрсету - өзекті мәселе. Себебі, тарихи тілдік этногенетикалық сабақтастықтың тереңдігін көрсету, қыпшақтар туралы пікірлерді тарату, қыпшақ тілінің заңдылықтарын түркі тілдерімен салыстыру барысында алынатын нәтижелер бірнеше ғасырды қамтитын қазақ тілінің тарихын таразылауды талап етеді. . Осыған байланысты қыпшақтардың дүниетанымы, әдет-ғұрпы, наным-сенімі, тұрмыс-тіршілігі, тасқа қашалған жазуы қазіргі қазақ тіліндегі көптеген антропонимдердің шығу тегін анықтау үшін өте құнды дереккөз екені дәлелденеді. Осы бағытта атқарылған жұмыстардың негізгі ғылыми нәтижелері мен қорытындылары, яғни көне қыпшақ тіліндегі антропонимдер мен этнонимдерді анықтау ортағасырлардағы қыпшақтар мен қазіргі қазақтар арасындағы тілдік және этногенетикалық байланыстарды, сабақтастықты анықтауға мүмкіндік береді. Осыған байланысты зерттеу жұмыстарының нәтижелері түркологияның орта түркі кезеңіндегі этнология мен тіл тарихы мәселелерін зерттеуге ықпал ете алады. Отандық және әлемдік түркологияның зерттеу нысанына айналған антропонимдердің тарихын анықтау түркі ономастикасына енген қажырлы еңбектер қатарынан табылары сөзсіз. Сондықтан қазақ ономастикасының басты мақсаты көне қыпшақ тіліндегі ономастикалық жүйенің этимологиясын анықтау арқылы антропонимдерге, этнонимдерге және этнотопонимдерге қатысты мәселелерді шешу негізгі бағыттардың бірі болуы керек.

Кілт сөздер: Этногенез, қыпшақ антропонимдері, тілдік қатынас, тарихи сабақтастық, түркі тілдері, этноним, этимология, этнолингвистика

Боранбаев С.Р., Токполатова Т.Б.*, Сулейменова З.Г.

д.филолог.н., профессор. ЮКИУ им.М.Ауэзова. Шымкент, Казахстан

докторант, ЮКИУ им.М.Ауэзова. Шымкент, Казахстан

магистрант, ЮКИУ им.М.Ауэзова. Шымкент, Казахстан

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ СРАВНИТЕЛЬНОГО ИЗУЧЕНИЯ КЫПЧАКСКИХ АНТРОПОНИМОВ В ПАМЯТНИКАХ СРЕДНЕВЕКОВОЙ ПИСЬМЕННОСТИ

*Автор-корреспондент: ms.tokpolatova_93@list.ru

Аннотация: Актуальным вопросом является указание на древнекипчакские названия и культурную, языковую преемственность современной казахской ономастической системы. Это связано с тем, что демонстрация глубин этой преемственности в исторической языковой этногенетической преемственности, распространение мнений о кыпчаках, изучение законов кыпчакского языка в сравнении с тюркскими языками требует взвешивания истории казахского языка, которая насчитывает сотни веков. В этой связи мировоззрение, обычаи, верования, образ жизни и высеченная на камне письменность кыпчаков считаются очень ценным источником для определения происхождения многих антропонимов в современном казахском языке. Основные научные результаты и выводы проделанной работы в этом направлении, т. е. определение антропонимов и этнонимов в древнекипчакском языке, позволяют выявить языковые и этногенетические связи, преемственность между кыпчаками Средневековья и современными казахами. В этой связи результаты исследовательской работы могут внести свой вклад в изучение проблем этнологии и истории языка среднетюркского периода тюркологии. Нельзя не сказать, что определение истории антропонимов, ставших объектом изучения отечественной и мировой тюркологии, будет кропотливым трудом, включенным в тюркскую ономастику. Поэтому главной целью казахской ономастики должно быть решение проблем, связанных с антропонимами, этнонимами и этнотопонимами, путем определения этимологии ономастической системы в древнекипчакском языке.

Ключевые слова: Этногенез, кыпчакские антропонимы, языковое общение, историческая преемственность, тюркские языки, этноним, этимология, этнолингвистика.

Boranbayev S.R., Tokpolatova* T.B., Suleimenova. Z.G.

Doctor of Philology, professor. M.Auezov SKRU. Shymkent, Kazakhstan

Doctoral student, M.Auezov SKRU. Shymkent, Kazakhstan

Master's student, M.Auezov M.Auezov SKRU. Shymkent, Kazakhstan

SOME ISSUES OF COMPARATIVE STUDY OF KIPCHAK ANTHROPONYMS IN MEDIEVAL WRITING

*Corresponding – author: ms.tokpolatova_93@list.ru

Abstract: The actual issue is the indication of the ancient Kipchak names and the cultural, linguistic continuity of the modern Kazakh onomastic system. This is due to the fact that the demonstration of the depths of this continuity in the historical linguistic ethnogenetic continuity, the dissemination of opinions about the Kipchaks, and the study of the laws of the Kipchak language in comparison with the Turkic languages requires weighing the history of the Kazakh language, which spans hundreds of centuries. In this regard, the worldview, customs, beliefs, way of life, and stone-carved writing of the Kipchaks are considered to be a very valuable source for determining the origin of many anthroponyms in the modern Kazakh language. The main scientific results and conclusions

of the work carried out in this area, i.e. the determination of anthroponyms and ethnonyms in the Old Kipchak language, allow us to identify linguistic and ethnogenetic connections and the continuity between the Kipchaks of the Middle Ages and modern Kazakhs. In this regard, the results of the research can contribute to the study of the problems of ethnology and the history of the language of the Middle Turkic period of Turkology. It goes without saying that the definition of the history of anthroponyms that have become the object of study in Russian and world Turkology will be a painstaking effort that will be included in Turkic onomastics. A high-quality translator from Kazakh to Russian and Therefore, the main goal of Kazakh onomastics should be to solve problems related to anthroponyms, ethnonyms, and ethnotoponyms by determining the etymology of the onomastic system in the Old Kipchak language.

Keywords: Ethnogenesis, kipchak anthroponyms, language communication, historical continuity, turkic languages, ethnonym, etymology, ethnolinguistics.

Кіріспе

Ескі қыпшақ тіліндегі топонимдер мен этнотопонимдердің, этнонимдер мен антропонимдердің түркі ономастикасындағы алатын орнын анықтау арқылы Қазақстанның ерте орта ғасырлар тарихына қатысты этногенез, этнология мен түркология мәселелерін зерттеудің сабақтастық желісін айқындау. Ескі қыпшақ тіліндегі антропонимдер мен ескі қыпшақ тіліндегі кісі және этнос атауларының көне семантикасын, орта ғасыр қыпшақтары мен қазіргі қазақтар арасындағы тілдік және этногенетикалық байланыстарды, тарихи сабақтастықты анықтауға мол мүмкіндік береді.

Ортағасырлық қыпшақтардың дүниетанымы, әдет-ғұрпы, наным-сенімі, өмір сүру салты қазіргі қазақ тіліндегі көптеген антропонимдердің түп төркінін анықтауда құнды дерек. Ескі қыпшақ тіліндегі ономастикалық жүйенің этимологиясын анықтау арқылы қазақ ономастикасының антропонимдер, этнонимдер мен этнотопонимдерге қатысты мәселелерді шешу ескі қыпшақ тіліндегі антропонимдердің зерттелу тарихына шолу жасап, этнонимдер, лақап атаулар және тотем атаулары негізінде қалыптасқан половец есімдері мен Шығыс Дешті Қыпшақ антропонимдерінің модельдік типтерін салыстыра отырып, этнонимдер негізінде пайда болған есімдердің немесе лақап атаулардың етістік тұлғалы болып келетіндігін көрсету арқылы ескі қыпшақ тіліндегі антропонимдердің ортағасырлық басқа түркі тілдеріндегі есімдерден басты грамматикалық айырмашылығын куман-половец антропонимдерінің этимологиясын бұрынғы Кеңес Одағының түркітанушылары мен қыпшақтанушылары зерттеген болса, ал Шығыс Дешті Қыпшақ есімдерінің төркіні арнайы зерттелмеген. Осы себепті Шығыс Дешті Қыпшақ пен орта ғасырлардағы Хорезм мемлекетіндегі қыпшақ есімдерінің төркінін қарастыру өзекті мәселе. Сондықтан Шығыс Дешті Қыпшақ антропонимдерінің әлеуметтік және анатомиялық негіздерін дәлдеп, ғылыми айналымға түсіру қажеттілігі туындауда.

Халқымыздың көне мұраларын жеткілікті деңгейде қарастырмағандықтан кезінде «Жазуы жас – младописьменный» халықтардың қатарына қосылғанымыз тарихи шындық. Мұның басты себебі, біріншіден, кеңестік идеологияның басты мақсаты халықты мәңгірттендіру саясаты болды. Осыдан келіп, өзінің тарихын, мәдениетін мансұқ еткен ұрпақ пайда болды. Осы бір өзекті мәселенің себебін Н. Ә. Назарбаев: «Түптеп келгенде, күні кешелер ғана басқа этномәдени жүйенің ықпалында болған кейбір қазақтарымыздың мәдени дүбәралыққа (маргинализация) ұрынуы негізінен төл тарихын парықтай алмағандықтан» деп ашына айтқан болатын [1, 58].

Материалдар мен әдістер

Теориялық талдау

Халықтың өткен тарихын зерттеп білмейінше болашағын болжауға болмайды. Халықтың тарихы тек материалдық мәдени мұраларында ғана сақталмайды, сол кезеңдерде хатқа түсіп,

бүгінге жеткен мұралар тілінде халықтық, ұлттық мәдени-рухани қазынасына қойылатын атаулар мен ұғымдардың сақталып жететіні бүгінгі күні дәлелденіп отыр.

Ескі қыпшақ тіліндегі антропонимдердің шығу тарихы алғаш рет қазіргі қазақ тілімен салыстырыла отырып, ономастикалық және этимологиялық аспектіде кешенді түрде қарастырылып, тотем атаулары негізінде көптеген антропонимдер мен этнонимдердің пайда болғандығы нақты деректерді талдау арқылы анықталады. Сонымен қатар түркі қағанаты кезінде түрк және ашина атауларымен аталып мемлекет басында тұрған этнос, орта ғасыр қыпшақтарының құрамында «бөрі тотемді тайпа» немесе «бөрі елі» мағынасын білдіретін елбөрі атауымен аталып, билеуші ру дәрежесінде болғандығы дәлелденеді.

Бұл бағыттағы атқарылған жұмыстардың негізгі ғылыми нәтижелері мен тұжырымдары, яғни ескі қыпшақ тіліндегі антропонимдер мен этнонимдердің төркіндерін анықтау, орта ғасыр қыпшақтары мен қазіргі қазақтар арасындағы тілдік және этногенетикалық байланыстарды, сабақтастықты анықтауға жол ашады. Осыған байланысты, зерттеу жұмысының нәтижелері этнология мен түркологияның орта түркі дәуірі тілі тарихы мәселелерін зерттеуге өзіндік үлес қоса алады. Зерттеу жұмысының нәтижелерін түркология, ономастика мен этимология, қазақ тілі тарихы т.б. салалар бойынша дәріс оқуда, осы зерттеулер бойынша арнаулы курстар жүргізуге, лексикографиялық тәжірибеде пайдалануға, сондай-ақ оқу құралдары мен оқулықтар жазу үшін де қолдануға болады.

Қазіргі таңда отандық және әлемдік түркологияның зерттеу нысанына айналған антропонимдер тарихын анықтау түркі ономастикасына қосылатын сүбелі еңбек болатындағына шүбә келтіруге болмайды. Бұған дейінгі антропонимдерге қатысты зерттеулердің басым бөлігі шетелдік ғалымдардың үлесінде екендігі белгілі. Бірақ ұлттық таным, салт-дәстүр, тіл мәселесіне келгенде, отандық ғалымдардың зерттеу еңбектері әлдеқайда ғылыми тұрғыдан дәлді болып шығатындығына сеніміміз мол. Өйткені орта ғасырларда өмір сүрген қыпшақтардың тікелей тілдік, ділдік мұрагері екендігі ғылымда өз бағасын алған. Ескі қыпшақ тіліндегі кісі есімдерінің төркіндерін анықтау үшін, әуелі олардың зерттелу тарихымен танысып шығу қажет. Түркі тілдеріндегі, соның ішінде ескі қыпшақ тіліндегі кісі есімдерінің мағынасы туралы алғашқы зерттеу ХІ ғасырдағы М.Қашқаридың «Диуани лұғат ит-түрк» сөздігі болып табылады. Аталмыш сөздікте барлығы 73 кісі есімі берілген. Бұл кісі атауларының кейбірін автор жай ғана ерлердің есімі десе, ал кейбірін хандардың, нағыз батырдың, белгілі ақынның есімі, сондай-ақ күндерге қойылатын атау деп түсінік береді [2].

ХІХ ғасырдан бастап куман-половец антропонимдерінің этимологиясымен бірқатар түркітанушылар мен шығыстанушылар айналысқан. Ескі қыпшақ тіліндегі есімдердің төркіндерін зерттеумен алғашқылардың бірі болып айналыса бастаған түркітанушы Л.З.Будагов болды. Л.Будагов өзінің «Сравнительный словарь турецко-татарских наречий» дейтін еңбегінде бірқатар куман-половец есімдерінің төркіндеріне талдау жасаған. Ол, половецтердің Айдар есімінің «баланың төбесіндегі бір шөкім шаш» және «хайдар-арыстан» дейтін екі төркінін, сондай-ақ *Алақ*, *Барақ*, *Кобяк-Кобек* есімдерінің төркіндерін берумен шектелген [3, 183].

Половец есімдерінің төркіндерімен алғашқылардың бірі болып айналыса бастаған келесі бір түркітанушы – В.В. Радлов. В. Радлов, өзінің «Опыт словаря тюркских наречий» атты 4 томдық зерттеуінде бірнеше половец есімдерінің төркіндерін берген. Ол половецтердің *Емяк* есімінің төркінін, «мейірбан» мағынасын білдіретін «имак», Кобан есімінің төркінін, шағатай тілінде «ұлы, биік, жеңімпаз, үлкен, денелі» мағыналарын білдіретін «копан» және «батыр» мағынасын білдіретін қабан, Самогур есімінің төркінін «бұлғын» мағынасындағы самгур-самур, Тугортак-Тугорткан есімінің төркінін, тоқылдақ мағынасын білдіретін «тогуртак» атауларымен байланыстырған [4].

В. Радловтың өзі половец есімдерінің төркіндеріне талдау жасаумен тікелей айналыспаса да оның аталмыш сөздікте берілген түркі сөздерінің төркіндерін басқа түркітанушылар

половец есімдерінің төркіндері ретінде берген. «Қазіргі қазақ кісі есімдерінің лексика-семантикалық ерекшеліктері» тақырыбында жарияланған Г.Мәдиева мен А.Әлиакбарованың ғылыми мақаласында зманауи есімдердің мағыналық топтарға бөлінуі мен олардың семантикалық өрісі жан-жақты талданған [5, 69].

Нәтижелер мен талқылау

Бұрынғы Кеңес Одағының түркітанушылары мен қыпшақтанушылары ортағасыр қыпшақтарының ономастикасын, олардың дүниетанымдық көзқарасымен, этнопсихологиясымен, ментальдық ерекшелігімен байланыста қарастырып зерттемеген.

Ескі қыпшақ тіліндегі есімдердің негізінде қазіргі қазақ тіліндегі көптеген антропонимдердің пайда болғандығын дәлелдеп, көне және ортағасырлық түркі есімдерінің төркіндерін тек лексика-семантикалық талдау арқылы анықтаудың мүмкін еместігіне, есімдердің этимологиясы этногенезбен байланыста қарастырылу қажеттігі туындап отыр.

Қазіргі таңда тәуелсіз егемен еліміздің кеңістігінде ұлттық рух пен мемлекеттік сана жаңғырып, өзімізді өзіміз тану мен өзімізді өзгеге таныту үрдісін дәйектейтін, санасы мен әрекетінде көк пен жер астасқан түркілердің болмысын бейнелейтін терең тамырлы ақпарат көзі, рухани танымдық қордың көне қатпарлы көздерін ашып саралаудың тарихи мүмкіндігі беріліп отырғаны ақиқат [6, 8].

Түркілік қабат антропонимдерінің пайда болу себебін түсіндіру үшін, әлеуметтік фактор - половец қоғамын құраған этностар мен басқа да әлеуметтік топтарды қатыстыра отырып, половец есімдерінің басым көпшілігі этнонимдер мен тотем және лақап атаулар негізінде пайда болғандығын дәлелдеу көзделді. Осы әлеуметтік фактор негізінде, половец антропонимдерінің этимологиясын, олардың пайда болу және кейінгі түркілік дәуірде даму ерекшеліктерін дәйектеу ғылымдвғы жаңалықтың дінгегі болары анық.

Бабалар тілін зерделеу барысында олардың құрған тұрмысы мен тіршілігінде, тілі мен ділінде ортақтық бар екендігі анықталып жатады. Қ. Мұсаев осыған орай былай дейді: «Когда говорят, что язык представляет собою кладовую истории народа – его носителя, прежде всего имеется в виду лексика, которая непосредственно реагирует на все изменения в жизни народа. Ни фонетика, ни грамматика языка не может показать нам условия жизни народа так полно, как лексика» [7, 228]. .

Халық ұрпақтан-ұрпаққа қоғамдық және әлеуметтік тәжірибесін, рухани байлығын аға ұрпақ өзінен кейінгілерге мұра ретінде қалдырып отырады, сонысымен қоғамның материалдық және рухани мәдениетін жасайды. Осылайша сабақтастық жалғасып жаңа буын адамзат баласының басынан өткерген тарихынан ең таңдаулыларды өз бойына сіңіреді және ең озық үлгілерін дамыта беруге, қоғамның рухани құндылығының сан тіршілігін жаңа жағдайда байыта түсуге мүмкіндіктер туады. Әр халықтың қалып-салтын, мінез байлықтарын, салт-дәстүрлерін, эстетикалық талғамын және психологиясын осы халықтың өткен дәуірлердегі хатқа түскен жазба мұралар тілінен танып білуімізден де болады.

Халықтың ұзақ уақытқы тарихында қалыптасқан тұрмыс-тіршілігі, салт-дәстүрі, әлеуметтік-экономикалық қатынастары, жалпы алғанда өмірлік танымы мен барша арман - тілегі

кісі аттарының құрамынан көрініс береді. Осы кеңістікті қамтитын кісі есімдері антропонимдік өзектің негізін құрайды. Кісі аттары уақытпен бірге жетіліп, жаңарып отырады, алайда семантикалық сабақтастық сақталады [8, 329].

Ескі қыпшақ тілі өз дәуірінде түркі бірлестіктерінің қарым-қатынас, ресми іс-қағаздар, халықаралық қатынас тілі ретінде қолданылған және сол кездің өзінде - ақ «қыпшақ тілі» деп танылған, аумақтық таралым өрісі кең, түрлі тарихи - әлеуметтік құбылыстарды басынан өткерген, қазіргі дәуірде өлі тілдер санатына кірген ескі қыпшақ тілі –қазақ, қарақалпақ, ноғай, татар, башқұрт, құмық, қарашай секілді қазіргі күнде қыпшақ тілдері тобына жатқызылып жүрген тілдердің ұлт тілі дәрежесінде қалыптасуына ұйытқы болғандығы белгілі. Қалай

дегенде де орта ғасырда қолданыста болған антропонимдерді лингвистикалық тұрғыдан зерттеу әдеби тілдің қалыптасу тарихы, тіл тарихы – тарихи фонетика, тарихи грамматика, тарихи синтаксис, тарихи лексикология салаларының қалыптасуын және дамуын анықтаудың түркология ғылыми үшін де маңызы зор екені аян. Осындай зерттеу жұмыстары Еуразия елдерінде түркологияның жекелеген аспектілеріне қатысты сөз болып жүрген қыпшақ тобындағы тілдердің материалы бойынша ортағасырлық қыпшақ антропонимдерін салыстырмалы тұрғыдан зерделеу мәселесі қыпшақ тілдеріне қатысты түркі тілдері материалдары негізінде күмәнді болып жүрген антропонимдер өзінің ғылыми анықтамалығын алатын сияқты. Туыстас қыпшақ тобындағы тілдердің антропонимдері салыстырмалы-тарихи әдіс арқылы қазіргі қыпшақ тілдері, ішінара көне түркі тілдері, қазіргі заманғы түркі тілдері материалдарымен синхронды сипаттау тұрғысында әрі тарихи диахронды бағытта саралау арқылы қарастырылған. Солар арқылы және қазіргі түркі филологиясының соңғы теориялық, әдістемелік жетістіктерін пайдалана отырып, қыпшақ тілдеріне қатысты этимологиялық және этнолингвистикалық сабақтастық мәселелерінің тілдік қатпарлары анықталған.

Зерттеу жұмысындағы ғылыми нәтижелері салалық, мәселен қазақ тілінің тарихы, тарихи лексикологиясы, сонымен қатар салааралық, мысалы түркітану мәселелерімен тығыз байланыста қаралған. Осы сала бойынша жазылған зерттеу жұмысына қосымша болған туыстас қыпшақ тобындағы тілдерден пайдаланған материалдар, салыстырмалы жүйеде жасалынған лингвистикалық түсініктемелер дәстүрлі түркологияның талаптарына сай қарастырылды деген ойдамыз. Зерттеу жұмысы сол талаптардың толық орындалуына және осындай жұмыстарға қойылатын қазіргі заман сұраныстары мен талаптарының ескерілуіне байланысты тиянақты түрде, саналы деңгейде орындалғаны хақ.

Қорытынды

Туыстас түркі халықтарының тарихи даму ерекшеліктерін өз бойында сақтап отырған осындай сөз маржандарын құрылымдық, танымдық жағынан салыстыра зерттеу түркі дүниетанымындағы, мәдениеті мен болмысындағы, рухани әлеміндегі, тіліндегі түрлі өзгерулердің табиғатын зерделеу, қыпшақ тобындағы туыстас халықтардың тілдеріндегі антропонимдерді сол халықтардың этностық ерекшеліктерін ескере отырып, тарихи даму жолымен байланыста қарастыру барысында жасалған түйіндеулер мен тың тұжырымдарға жетелейтін қорытынды ойлар жинақталған деп ойлаймыз.

Ескі қыпшақ тіліндегі антропонимдердің шығу тарихын қазіргі қазақ тілімен салыстырыла отырып, ономастикалық және этимологиялық аспектіде кешенді түрде қарастырылуы тотем атаулары негізінде көптеген антропонимдер мен этнонимдердің пайда болғандығы нақты деректерді талдау арқылы анықталады. Сонымен қатар түркі қағанаты кезінде түрк және ашина атауларымен аталып мемлекет басында тұрған этнос, ортағасыр қыпшақтарының құрамында «бөрі тотемді тайпа» немесе «бөрі елі» мағынасын білдіретін елбөрі атауымен аталып, билеуші ру дәрежесінде болғандығы дәлелденеді. Осы бағытта жүргізілген жұмыстардың негізгі ғылыми нәтижелері мен тұжырымдары, яғни ескі қыпшақ тіліндегі антропонимдер мен этнонимдердің төркіндерін анықтау, орта ғасыр қыпшақтары мен қазіргі қазақтар арасындағы тілдік және этногенетикалық байланыстарды, сабақтастықты анықтауға жол ашып, өзіндік үлес қоса алады.

Әдебиеттер тізімі:
деректер және библиографиялық шолу

1. Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында. Алматы «Атамұра». 1999. 58б.
2. Қашқари М. Түрік сөздігі. Алматы. Хант, 1997-1998. 1,2,3-т.
3. Будагов Л.З. Сравнительный словарь турецко-татарских наречий. СПб., 1869. Т.1; СПб., 187. Т.2. С. 183
4. Радлов В.В. Опыт словаря тюркских наречий. СПб., 1893. Т.1; 1899. Т.2.
5. Мәдиева Г., Әлиакбарова А. Қазіргі қазақ есімдерінің лексика-семантикалық ерекшеліктері // ҚазҰУ Хабаршысы. Филология сериясы. №3 (171). 2018. 137-145 бб.
6. Бияров Б.Н., Күркебаев К.Қ., Қапалбек Б.С. «Көне түркі ескерткіштеріндегі ономастикалық кеңістік». Монография-оқулық. Алматы. Мемлекеттік тілді дамыту институты, 2023.
7. Мусаев К. М. Лексикология тюркских языков. Москва. Наука, 1984. 228 с.
8. Әбдуәліұлы Б., Тұранов Ы.Ә. Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. саяси ғылымдар. аймақтану. шығыстану. Түркітану сериясы ISSN: 2616-6887. eISSN: 2617-605X. №2(151) // 2025

Referense liste:
sources and bibliographic review

1. Nazarbaev N.A. Tarih tolqınında. Almatı «Atamura». 1999. 58b.
2. Qaschqari M. Turik sozdigi. Almatı. Hant, 1997-1998. 1,2,3-t.
3. Budagov L.Z. Sravnitel'nyy slovar' turetsko-tatarskikh narechii. SPb., 1869. T.1; SPb., 187. T.2. S. 183
4. Radlov V.V. Opyt slovaryä tyurkskikh narechiy. SPb., 1893. T.1; 1899. T.2.
5. Madieva G., Aliakbarova A. Qazirgi qazaq esimderiniñ leksika-semantikasınıñ erekschilikleri // Qazu habarschısı. Filologiya seriyası. № 3 (171). 2018. 137-145 bb.
6. Biyarov B.N., Kwrkebaev Q.Q., Qapalbek B.S. Kone turki eskertkischterindegi onomastikalıq kenistik. Monografiya-oqulıq. Almatı. Memlekettik tildidamıtu. institutı, 2023 j.
7. Musaev K. M. Leksikologiä turkskih azykov. Moskva. Nauka, 1984. 228
8. Abdualiulı B., Turanov I.A. L.N.Gumilev atındağı Evraziya ulttıqı universitetinin Habarschısı. sayasi ǵılımdar. aymaqtanu. schıǵıstanu. Turkitanu seriyası ISSN: 2616-6887. eISSN: 2617-605X. №2(151) // 2025

жауапты автор туралы мәлімет (толық аты жөні, жұмыс орны, телефон, электрондық поштасы) Тоқполатова Т.Б. - докторант, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан зерттеу университетінің «Филология» факультетінің докторанты. e-mail.ru: ms.tokpolatova_93@list.ru